

UZZIŅAI

Mutes dobuma higiēnai ir būtiska nozīme mutes veselības saglabāšanā. Bērni līdz 18 gadu vecumam var saņemt valsts apmaksātu profesionāla veiktu zobu higiēnu. Tā pienā-

kas reizi gadā, bet dažām vecuma grupām - septiņu, vienpadsmit un divpadsmit gadīgajiem - valsts apmaksāts zobu higiēnista apmeklējums tiek nodrošināts divas reizes gadā.

Pašvaldības atbalsta

Vidzemē vairākas pašvaldības organizatoriski atbalsta valsts apmaksāto zobu higiēnas pakalpojumu saņemšanu pašvaldības teritorijā dzīvojošajiem bērniem. Viena no tām ir Pārgaujas novada pašvaldība, nodrošinot arī transportu, lai bērns nokļūtu pie speciālista. Stalbes vidusskolas un Straupes pamatskolas skolēniem zobu higiēnu veic Stalbes pagasta "Iktēs" reģistrētajā zobu higiēnas kabinetā, to dara sertificēta speciāliste no SIA "Ģimenes zobārstniecība", ar kuru pašvaldība noslēgusi līgumu.

Par zobu un mutes veselību domā arī Priekuļu novada **Liepas pamatskolā**, tur ik gadu viesojas higiēniste. "Mums ir speciāli izveidots zobārstniecības kabinets. Higiēniste ierodas ar saviem instrumentiem un pakāpeniski izmeklē visus audzēkņus, kuriem ir rakstiska vecāku piekrišana speciālista apmeklējumam. Higiēniste arī sniedz rakstiskus ieteikumus un slēdzienu par bērna

mutes veselības stāvokli, bet turpmāko ārstēšanos nosaka vecāki. Mums tuvākie zobārstniecības kabineti ir gan Cēsīs, gan Valmierā, tā kā transporta kustība ir regulāra, aizbraukt pie speciālistiem nevajadzētu būt problēmām. Pavisam cita lieta ir katras ģimenes finansiālais stāvoklis," bilst skolas pārzine **Māra Pētersone**.

Savukārt Amatas novada **Skujenes pagasta pamatskolā**, kur ir 30 pirmsskolas vecuma bērni un 46 bērni no pirmās līdz devītajai klasei, zobārstniecības kabineta nav. "Pirms četriem gadiem pie mums viesojās mobilais zobārstniecības busiņš. Bērni ne-

bija jāskubina, gāja ar prieku, taču pēdējos gados neviens par mums nav interesējies. Godīgi sakot, arī mēs neesam vaicājuši, kas noticis, kāpēc pie mums vairs nebrauc," saka skolas direktore **Anda Lukstiņa**, piebilstot, ka ne visi vecāki var bērnus izvadīt pie higiēnista vai zobārsta. Ne katrs saprot, ka bērna zobu veselība ir ļoti svarīga, turklāt ceļa izdevumi, ja bērns jāved pie speciālista uz pilsētu, ir lieli. Laukos tā esot problēma. Ir labi tiem, kuriem pieejama laba satiksme uz pilsētu, bet ģimenēm, kas dzīvo nomalēs, klājas grūti.

Turpretī **Amatas pamatskolas** direktors **Valdis Nītiņš** ir gandarīts par higiēnista apciemojumu skolā un piebilst, ka pēdējo reizi higiēniste no Cēsīm viesojusies pirms divām nedēļām. "Mēs nemaz neapsveram domu, ka bērni varētu palaist garām tādu izdevību, tāpēc pieskatām, lai, cik vien iespējams, daudz skolēnu tiktu pie speciālista. Tā ir ļoti vērtīga un vajadzīga vizīte, īpaši šeit, lauku skoliņās. Jāsaka, ka speciāla kabineta šim nolūkam mūsu skoliņā nav, taču mēs pielāgojam kabinetu, kas atbilst prasībām - tur ir izlietne, speciālists ierodas ar

savu aparatūru, un viss notiek! Šī telpa uz noteikto laiku atvēlēta tikai šim nolūkam," saka direktors.

Speciālisti skaidro

SIA "Ģimenes zobārstniecība" zobu higiēnisti sniedz pakalpojumus arī skolās. Uzņēmuma valdes priekšsēdētāja **Terēze Bērzupe** skaidro, ka speciālists izstāsta un, izmantojot maketu, bērnam parāda, kā pareizi jātīra zobi: "Tad bērna zobi tiek apstrādāti ar īpašu vielu, kas iekrāso zobu aplikumu un parāda rezultātu bērnam. Tas tiek darīts, lai bērns saprastu, kas notiek viņa mutē. Tad aplikumu noņem, izmantojot speciālu birstīti, gumiju un profesionālo pastu. Gadījumos, kad bērnam konstatēts zobakmens, to noņem ar speciāliem instrumentiem, netraumējot zoba emalju. Manipulācijas beigās tiek izdiegotas zobu starpas un zobiem tiek uzlikts fluora gēls, bet bērnu vecākiem tiek izsniegta informācija par bērna mutes dobuma stāvokli un norāde par zobārsta vai ortodonta, zobu regulētāja, apmeklējumu."

T. Bērzupe sarunā uzsver, ka higiēnists darbu veic atbildīgi un nevar būt ne runas par to, ka higiēnista apmeklējums bijis tikai ķeksīša pēc, tā teikt - bērns atnāca, higiēnists tikai paskatījās viņam mutē un abi draudzīgi šķīrās.

Zobārstniecības SIA "AnDa" higiēniste **Angela Gribuste** arī strādājusi ar skolēniem. Viņa atzīst, ka pilnīgai mutes dobuma

veselības nodrošināšanai higiēnists jāapmeklē vismaz reizi gadā, kā arī reizi gadā jāveic zobu pārbaude: "Vecāki nepieņēvē pieņemamu uzmanību bērna mutes higiēnai, lai arī šķiet, ka bērns visu var pats, pēc sekām redzam, ka zobu tīrīšanā vairāk jāiesaistās vecākiem."

A. Gribuste pārliecinājusies, ka vecāki ne tik vien nepārbauda, cik centīgi notīrīti zobiņi, bet dažs pat nezina, cik bērnam to ir un kuri zobi jau izkrituši, kuri atauguši vietā: "Ja zobus ikdienā netīra, mutes dobums tiek pakļauts smaganu iekaisumam un zobu bojājumam."

Pirmais bērna zobārsta vai higiēnista apmeklējums jāplāno divu trīs gadu vecumā. "Un nevajag bērnam stāstīt, ka neko jau nedarīs. Darīs. Ja neko neraus, neurbis, tad krēslā tomēr sēdinās un spogulīti mutē ielik. Bērns tam jāsaģatavo. Tāpat jāpaskaidro, ka būs sveša tante, kura ap viņu darbosies, citādas skaņas, lampa un smaržas. Bērna klātbūtnē noteikti nevajadzētu šausmināties un nākt pie higiēnista vai zobārsta ar savām bērniņas atmiņām. Jo mierīgāk būs noskaņots vecāks, jo labvēlīgāks iznākums mazajam," skaidro speciāliste.

Zobu higiēniste **Ivita Lancmane**, kura sniedz valsts apmaksātos zobu higiēnas pakalpojumus, novērojusi, ka bērniem, kuri regulāri apmeklē zobu higiēnistu, vajadzības gadījumā vecāki meklē un nodrošina iespēju saņemt arī zobu ārstēšanu par valsts vai privātajiem līdzekļiem. Šobrīd arī pieejamas dažādas mobilās aplikācijas, kuras palīdz neaizmirst par pareizu zobu tīrīšanu. Tās bērni labprāt izmanto savos viedtālrunos. □

Skolas pagalmā ieripo zobārstniecības busiņš

Par bērnu zobu "glābējbusiņu" reģionos sauc mobilo zobārstniecības kabinetu - autobusu. Tas tādēļ, ka lauku bērni, pie kuriem šis busiņš atbrauc, diezgan reti tiek gan pie zobārstiem, gan pie zobu higiēnistiem.

Mobilā zobārstniecības kabineta uzdevums ir sniegt valsts apmaksātus zobārstniecības un profesionālās zobu higiēnas pakalpojumus bērniem valsts attālākajās vietās, no kurām vismaz 15 kilometru attālumā nav pieejama zobārstniecības prakse. Mobilais kabinets piestāj pie skolām un pirmsskolas iestādēm. Izbraukumu reizēs pie mazajiem pacientiem ierodas gan zobārsti, gan zobu higiēnisti.

Kopš 2017.gada mobilais zobārstniecības kabinets ir Slimību profilakses un kontroles centra (SPKC) pārziņā. Centra Komunikācijas nodaļas sabiedrisko attiecību speciāliste Edīte Tettere informē, ka, pateicoties zobārstniecības autobusa izbraukumiem, ik gadu pie zobārsta un zobu higiēnista tiek vidēji 7500 bērnu, gādās, ka bērnam tas ir vienīgais zobu speciālista apmeklējums gadā. Busiņš šogad viesojies arī vēstu-

riskā Cēsu rajona pagastos: "Mobilais zobārstniecības kabinets Vidzemē ierodas katrā gada pirmajā pusgadā un apkalpo visus astoņus vēsturiskā rajona novadus. Janvārī un martā tas pabijis Raunas un Jaunpiebalgas vidusskolās. Līdz šim pieprasījums un atsaucība bijusi liela, to var teikt arī par Jaunpiebalgu un Raunu. Busiņš izbrauc katru darbadienu, izņemot jūliju un laiku ap gadu miju."

Jāuzsver, ka pakalpojumi, ko sniedz atbraukušie speciālisti, paredzēti tikai bērniem līdz 18 gadiem. No valsts budžeta līdzekļiem tiek segti izdevumi par auto un medicīnas tehnikas uzturēšanu, kā arī zobārsta praksei tiek atļidzināts par veiktajām manipulācijām.

Pirms izbraukuma uz plānoto izglītības iestādi no skolas vai bērnudārza tiek saņemts apstiprinājums, ka audzēkņu vecāki vēlas, lai bērnam pārbaudītu zobus. Gadījumos, ja vecāki regulāri veduši bērnu pie pašu izraudzīta zobārsta, vecāki saskaņojumu nesniedz, tad bērns skolā šo pakalpojumu nesaņem. Runājot par bērnu mutes veselības stāvokli, E. Tettere teic, ka 12 gadīgajiem bērniem vidēji ir divi līdz trīs bojāti zobi.

Latvijā kopš 2007. gada rudens strādā divi mobilās zobārstniecības autobusi - īpaši aprīkoti zobārstniecības kabineti, kas attālāku lauku reģionu skolēniem piedāvā iespēju saņemt kvalitatīvus zob-

Mobilo zobārstniecības autobusu izbraukumu plānošana:

- mobilie autobusi izbraukumā dodas katru dienu; maršruti tiek plānoti tikai lauku teritorijās atbilstoši pakalpojumu pieejamībai bērniem, kuru dzīvesvietas tuvumā zobārsta resursi ir nepietiekami: I pusgadā - Zemgale, Vidzeme; II pusgadā - Kurzeme, Latgale;
- pakalpojumu sniegšanā tiek iesaistīti pēc iespējas tuvākās teritorijas zobārstniecības speciālisti, lai nodrošinātu pakalpojuma sniegšanas pēctecību;
- plānošana ietver Nacionālā veselības dienesta (NVD) ieteikto un apmeklēto izglītības iestāžu saraksta paplašināšanu, turpinot mutes dobuma monitorēšanu skolēniem mācību iestādēs, kas apmeklētas iepriekšējā gadā. Šo iestāžu audzēkņiem mutes dobuma stāvoklis uzlabojas, vajadzīgs mazāks laiks ārstnieciskām manipulācijām, tā rodas iespēja apmeklēt jaunās izglītības iestādes;
- plāns tiek saskaņots ar NVD, jo par bērnu zobārstniecības pakalpojumiem līdz 18 gadu vecumam maksā valsts.

ārstniecības pakalpojumus izglītības iestādēs vai dzīvesvietas tuvumā. Kabinets ir moderna zobārstniecības iekārta, nodrošināta infekciju kontrole, pieejams digitālais rentgens, nepieciešamības gadījumā digitālos attēlus iespējams nosūtīt kolēģiem pa e-pastu.

Trūkst speciālistu

"Par zobārsta pieejamību kopumā sūdzēties nevar, bet jautājums ir par valsts apmaksāto pakalpojumu pieejamību," tā SPKC galvenais speciālists zobārstniecības aprūpes jautājumos **Andis Paeglītis**. Diemžēl valsts nespēj zobārstiem samaksāt bērnu sto-

Mobilo zobārstniecības autobusu (MAZ) izbraukumu plānošanas etapi:

- NVD sniedz informāciju par izglītības iestādēm, kuras atrodas ne tuvāk par 15 km no zobārsta (NVD līgumpartneriem);
- SPKC speciālisti piesaista zobārstus un zobu higiēnistus, ārstniecības, profesionālās zobu higiēnas un saslimstības monitoringa pasākumiem;
- SPKC speciālisti saskaņo izbraukuma grafikus ar NVD filiālēm;
- par MZA un zobārstniecības speciālistu apmeklējumiem skolēnus un viņu vecākus informē skolas vadība, un pakalpojumi tiek sniegti, kad tam saņemta vecāku piekrišana.

matologu pakalpojumu patieso cenu, bet gan sedz tikai 61%. Pārējā nauda zobārstiem jāgādā no saviem resursiem.

Laukos zobārstniecības pakalpojumu pieejamība patiešām samazinās, un par to "Druva" jau rakstījusi vairākkārt. Kā galvenais iemesls tam tiek minēta iedzīvotāju skaita samazināšanās. Jaunie speciālisti lielākas iespējas

un karjeras izaugsmi saskata Rīgā un citās lielajās pilsētās, turklāt zobārstniecības aparatūra ir dārga, pakalpojumiem jābūt ienesīgiem, taču novados cilvēku maksātspēja ir zema. Turklāt, kaut arī pašvaldības medicīnas speciālistiem piedāvā dzīvokļus un vietu viņu atvasēm tuvējā bērnudārzā, ģimenē ir arī partneris, kuram laukos visbiežāk nav darba iespēju. □

Lappusi sagatavoja **MONIKA SPROĢE**

Publikācijas sagatavotas ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogrammā "Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma" atbalstīts projekts nr. Nr.2/MEDIA/18/013

Valsts reģionālās attīstības aģentūra